

A kigyó és a farka

Népszabadság • [Szegő Márta](#) • 2008. július 31.

Nem reális arra várni, hogy a nagy felhasználó országok és az olajkitermelők a zöldposztós csatatéren kiegyezzenek az olajár leszorításában. Jobb esetben 120-130 dolláros szinten stabilizálhatják azt, ám a tavalyi 70 dolláros hordónkénti ár így is majdnem megduplázódott. Az olajfelhasználó országoknak el kell könyvelniük a jelentős jövedelemátrendeződést az olajkitermelő országok javára. Leértékelődik a felhasználó országok hazai munkája, csökken a bérek, a jövedelmek reálértéke, relatíve szegényebbek leszünk - az olajban dúskáló országok meg gazdagabbak.

Miért, miért nem, a kőolajpiacok árrobbanások formájában követelik ki a jussukat. Az első robbanás 1973 októberében a meglepetés erejével érte a világgazdaságot. A sokk meglepő, mondhatni gyerekes reakciót váltott ki számos országban: korlátozták a hétféle autóhasználatot (hol a páros, hol a páratlan rendszámú gépkocsik közlekedhettek), lecsökkentették a fűtött épületekben a hőmérsékletet stb. Berobbant az infláció, hisz az energiaárak végigszántották a termelés valamennyi szegmensét.

Egy ilyen sokkszerű jövedelemátrendeződés annál kisebb károkat okoz, minél hamarabb megszületik az általános felismerés, hogy az első számú közellenség az ár-bér spirál felpörgése. Ez akkor következik be, ha a társadalom nem képes "lenyelni a békát", és a bérkövetelések az áremelkedésekhez igazodnak. Egy ilyen kínálat-oldali inflációs nyomással szemben tehetetlen a kamatpolitika. Az egyetlen megoldás a kormány, a munkaadók és a munkavállalók háromoldalú megállapodása arról, hogy a bérek csak a gazdaság reálteljesítményének mértékében növekedhetnek. Így elkerülhető, hogy az egyszeri jövedelemkivonást elnyúló magas infláció és az ezzel párosuló gazdasági visszaesés vagy stagnálás kövesse.

A 70-es években a Bundesbank és az akkori nyugatnémet kormány gazdaságpolitikája sikeres volt, és számos más ország követte a példát az infláció megfékezésében.

A kőolajválság nyomán mélyreható szerkezeti változásokat kezdtek végrehajtani a fejlett gazdaságok az új árviszonyokhoz alkalmazkodva. Ez a szerkezetátalakítás - sok társadalmi-politikai ütközés árán - kisöpörte a nyugati országokból az elavult, állami szubvencióval vastüdőn tartott ágazatokat. Új anyagokat, technológiákat fejlesztettek ki az anyag- és energiatakarékosság érdekében az építőiparban, a közlekedésben, felgyorsult az alternatív energiaforrások kutatása.

Ez tehát a bevált recept: inflációs és recessziós pánik nélkül, kulturáltan, háromoldalú konszenzussal levezényelni a jövedelemvesztést, s ezzel párhuzamosan alaposan körülnézni, hol vannak azok a komparatív előnyök az ország adottságaiban, amelyek révén megújítható a gazdasági szerkezet - s végül jobb pozícióba kerülni ezáltal a nemzetközi versenyben.

A világgazdaságban a mérhetetlenre duzzadt pénzűzés ingatlanbuborékot és tőzdebuborékot fúj fel, amelyek éppen tavaly ilyenkor kidurrantak, és a romeltakarítás még esztendőket is igénybe vehet. Az időben kimentett tőke az ígéretes nyersanyagpiacokra - nevezetesen nyersanyagalapokra - áramlik, jelenleg ott fújódik fel a buborék. A spekulánsok tudják, hogy a kőolaj és általában a nyersanyagok iránti kereslet rugalmatlan, sem az üzemanyag-, sem a fűtőanyag-felhasználást nem lehet drámai sebességgel lecsökkenteni, tehát az olajtermelők sem lesznek kénytelenek gyorsan csökkenteni áraikat.

A globális gazdaság, mint egy közlekedő edény, most az olajtermelő országok megnövekedett jövedelmeivel töltődik fel. Az extra bevételek új befektetési lehetőségeket keresnek. Vajon hol

találnak? Hát bizony a fejlett országok tőkepiacain, mindenekelőtt az USA-ban. A jövedelem újraelosztásával tehát egy újabb befektetői rali kezdődik. Befektetői és nem beruházási! Az olajtermelő országok zöme vagy nem akarja, vagy nem képes termelőberuházásokba fektetni a petrodollárokat. Először és utoljára a hetvenes években próbálkoztak meg - főként nagy amerikai bankok hitelcsatornáin keresztül - latin-amerikai, észak-afrikai, lengyel-magyar ipari fejlesztések finanszírozásával, ám a hitelek politikai érdekhálókból szivárogtak el, vagy alacsony hatékonyságú beruházásokban véreztek ki.

A nyolcvanas évek elejére ezekből hitelválság, adósságcsapda, adósságkezelés lett. A tőkefölösleg azóta döntően pénzügyi befektetésekben torlódik fel - nem kis mértékben az USA költségvetési hiányát finanszírozza. A kígyó a saját farkába harap: a befektetési piacok a meg-megújuló válság ciklusában vergődnek